

OSMAN BALCIGİL

KIZIL ÇENĞİ

BİR CAHİDE SONKU ROMANI

DESTEK YAYINLARI: 1770

EDEBİYAT: 395

OSMAN BALCIĞİL / KIZIL ÇENGİ

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül

Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştu

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzümlü Kalender-Samet Ersöz

Reklam ve Tanıtım: Selen Çavuşoğlu-İşıl İlgit Şimşek

Destek Yayınları: Haziran 2023

Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-441-935-5

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak

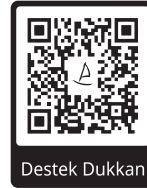
Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

Destek Dukkan

OSMAN BALCIĞIL

BİR CAHİDE SONKU ROMANI

KIZIL ÇENĞİ

Yazar Hakkında

(www.osmanbalcigil.net)

Osman Balcıgil 1955'te İstanbul'da doğdu. Ekonomi eğitimi gördü. Ulusal dergi, gazete ve televizyonların haber bölümlerinde muhabir, editör, yönetici olarak otuz yıla yakın çalıştı. Pek çok ödül aldı. Latin Amerika'da yaptığı çalışmayla, 1988 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından "Yılın Gazetecisi" seçildi. Sürekli Basın Kartı sahibi.

Çalışmaları:

Birikim Yayınları, 1977-1980: Yayınevi yöneticisi

İletişim Yayınları, 1980-1983: Yazar ve Editör (*Yeni Gündem*, *Video Sinema*, *Tarih ve Toplum*, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*)

Cumhuriyet gazetesi ve *Cumhuriyet Dergi*, 1983-1985: Yazılar, Röportajlar ve Oxford Mektupları

Hürriyet, *Hürriyet Pazar* ve *Tempo* dergisi, 1986-1988: Yazar, Editör

Hürriyet Production, 1989: Araştırmacı, Yapımcı, Koordinatör ("Hodri Meydan", "Tele-Vizyon", "Tempo", "Basın Kulübü" programları)

Show TV, 1993: Haber Müdürü, "Baş Sayfa" programı yapımcısı

ATV, 1994: Haber Programları Genel Koordinatörü, "Üçüncü Sayfa", "41 Dakika" programlarını hazırladı ve sundu.

Kanal 6, 1996: Haber Dairesi Başkanı

Star TV, 1996: Haber Müdürü, "Kırmızı Koltuk", "Osman Balcıgil ile Gece Hattı", "Dobra Dobra" programlarını hazırladı ve sundu.

HBB TV, 1997-2000: Haber Dairesi Başkanı, Anchorman, "Şeytanın Avukatı" programını hazırladı ve sundu.

Ottoman Medya, 2000-2013: Kurucu ortak

Araştırma Kitapları:

- *Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü ve Ölüm Cezası*, Birikim Yayınları
- *1960 Anayasası Üzerine*, Birikim Yayınları
- *İdamın Günlüğü*, Onur Yayınları
- *Toplum: Layığı Bu Değil*, Haziran Yayınları
- *Latin Amerika'nın Atar Damarları*, Belge Yayınları
- *50 Maddede Ezoterizm*, Karakarga Yayınları
- *İzcilik: Bir Memleket Meselesi*, Destek Yayınları
- *Gilwell Elkitabı*, Destek Yayınları

Romanları:

- *Ters Kanatlı Şahin*, Destek Yayınları
- *Bilginin Efendisi*, Destek Yayınları
- *Zerdüşt'ün Sırrı*, Destek Yayınları
- *Dante'nin İstanbul Cehennemi*, Destek Yayınları
- *Pisagor Tepkisi*, Destek Yayınları
- *Mason Locasında Aşk ve Kılıç*, Destek Yayınları
- *53. Risale*, Destek Yayınları
- *Ela Gözlü Pars: Celile*, Destek Yayınları
- *Yeşil Mürekkep*, Destek Yayınları
- *İpek Sabahlık*, Destek Yayınları
- *Nefesi Tutku Olan Kadın: Afife Jale*, Destek Yayınları
- *Putlar Yıkılırken*, Destek Yayınları
- *En Hüzünlü Eylül*, Destek Yayınları
- *Avuçlarımda Hâlâ Sıcaklığın Var*, Destek Yayınları
- *Melek, Terörist, Fahişe*, Destek Yayınları

Gençler İçin Biyografik Romanlar:

- *Ben Celile, Nâzım Hikmet'in Annesi*, Genç Destek Yayınları
- *Ben Sabahattin Ali*, Genç Destek Yayınları
- *Ben Suat Derviş*, Genç Destek Yayınları

Hikâye:

- *İstanbulu Hikâyeler*, Karakarga Yayınları

Novella:

- *Kara İblis Firarda*, Karakarga Yayınları

Deneme:

- *Karanlık Oda*, Karakarga Yayınları

Anma ve Teşekkür

Bu kitabı yazarken yararlandığım birkaç kaynağı ve yazarlarımı burada anmalı, beraberinde gönül borcumu ödemeliyim.

*Sözünü etmem gereken ilk isim rahmetli, değerli **Azize (Bergin) Abla**. 1980’li yılların sonlarına doğru **Hürriyet** gazetesinde birlikte çalışma fırsatı bulduğum meslek büyüğüm **Azize Abla**’yı saygıyla yâd ediyorum.*

*Kalın çerçeveli gözlüklerinin arkasından hep gülen gözleri ve dudaklarının bir köşesine yapışık sigarasıyla, dün gibi aklımda ve hep olacak. Cahide Sonku’yla konuşarak kaleme aldığı “**Hayatım**” isimli yazı dizisi satırlarıma ışık tuttu. Kendisine teşekkürlerimi gönderiyorum.*

Eminim malum olacaktır.

*İkinci sözünü etmek istediğim, sevgili arkadaşım **Tülay Bilginer**. O da birlikte çalışma fırsatı bulduğum bir başka gazeteci dostum. Sevgili Tülay pek çok gazeteciye nasip olmayacak derecede iyi kalemiyle, meslek kütüğümüze adını altın harflerle yazdırdı. 1989 yılında imza attığı “**Cahide’nin Önlenebilir Düşüşü**” başlıklı dizisi, **Hürriyet** gazetesinde yayımlanmıştı.*

*Cahide Sonku’nun son günlerini belgelemek açısından yaşamsal önemde olduğunu düşündüğüm çalışması için sevgili **Tülay**’a da teşekkür ediyorum.*

Nur içinde uyusun.

*Sinema bir gönül işidir. Sinema yazarlığı daha çok öyledir. Rahmetli **Agâh Özgüç** Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli sinema yazarlarından biriydi. Bu değerli gönül insanıyla, **Video Sinema** dergisini yayımladığımız zamanlarda tanışmış, sinema üzerine laflama fırsatı bulmuştum. 2007 yılında raflara çıkan kitabı **Cahide Sonku: Peçete Kâğıdındaki Anılar**'dan çalışmam esnasında yararlandım.*

Onu da rahmet ve minnetle anıyorum.

Osman Balcıgil

Aklımda Markiz'deki hali. Dirseklerini mermer masaya dayamış, başını avuçlarının içine almış, gözlerimin derinlerine, kendisine zarar verme ihtimalimin olup olmadığını anlamak istermiş gibi bakıyor.

O gün, hayır Cahide, benden sana zarar gelmez, diye düşünmüştüm.

“On beş milyonun Cahide’siyim” demişti ya hani birçok vesileyle, sadece bu nedenle bile, benim de Cahide’m sayılırdı. İnsan, kendisinin olana zarar verebilir mi?

Yıllarım onu izlemek, alkışlamak, hakkında yazılanları okumak, ona dair yazmak, daha çok da yarattığı sihirli gerçekliği anlamaya, yerli yerine oturtmaya çalışmakla geçti.

Şimdi, aradan dünya kadar zaman geçtikten sonra ama bu kez sahiden salim kafayla, onu yazmak için masaya yeniden oturuyorum.

Salim kafayla dedim çünkü Cahide’yi anlamak için duru bir beyin ve ruh haline ihtiyaç var.

Çünkü, o giderken arkasında, mesela benim gibi sıradan fanilerin bırakacağı gibi hoş bir seda bırakmakla yetinmedi. Bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek, iyisiyle ve kötüsüyle, ismini tiyatro ve sinema tarihimizin en derinine, güzelliğiyle, beyniyle, dişiyle ve tırnağıyla kazadı.

Eminim bu sözlerime itiraz edenler, Cahide'nin sanata dair bütün bilgisinin sahnede öğrendiklerinden, görgüsünün de zengin erkeklerin ona cömertçe sunduğu pahalı mücevherlerin, elbiselerin, son model otomobillerin markalarından ibaret olduğunu mırıldananlar çıkacaktır.

İşte size, daha yazmaya başlamadan iki ayrı Cahide! Biri benim olan.

Masaya Cahide'yi, bir başka deyişle Türkiye'nin yetiştirdiği bence ilk ve yegâne "primadonna"yı yazmak için oturdum ya hani, haklı olarak sen de kimsin diye soranlar olacaktır.

*Efendim, benim adım Cevdet Merter. Doğum yerim İstanbul. Mekteb-i Sultani'de** ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde*** okudum. Başta resim ve heykel yapabilecekmişim gibi geldiyse de kabiliyetlerimin sınırını çabuk keşfettim, rotamı dergicilik ve yazarlığa çevirdim. Hani derler ya su akar yolunu bulur diye, tam da öyle oldu.*

Kişiliklerimiz Cahide'ninkiyle taban tabana zıt anlayacağınız. Cahide, adı gibi tam bir savaştı. Suyun mecrasını değiştirenlerden. Ben, kendisini suyun akışına bırakanlardanım.

* İtalyancada "birinci kadın" anlamına gelir. Operada, baş rol oynayan kadın anlamında kullanılır. Burada, sahne sanatlarında, açık ara birinci giden kadın anlamında kullanılıyor.

** Galatasaray Lisesi

*** Kurumun adı 1882 yılında Mektebi Sanayi-i Nefise-i Şahane'ydi. 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'ne dönüştü. 1981'de başına Mimar Sinan ismi eklendi ve üniversite oldu.

Yıllardan 1941. Bir aydır harıl harıl *Perde ve Sahne*'nin* Ağustos sayısını hazırlıyoruz.

Bir ayağım *Türk Tiyatrosu*'nu** yayımladığımız Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda*** öteki *Perde ve Sahne*'nin yazıhanesinin bulunduğu Elhamra Apartmanı'nda.

Her iki dergiyi yayımlayan ekibin başında bulunan Muhsin Bey**** ve Neyyire Hanım***** *Perde ve Sahne*'nin bu sayısına kapak olarak Cahide'yi uygun gördüler.

* *Perde ve Sahne* 1 Nisan 1941 tarihinde yayın hayatına başladı. Sahibi ve Neşriyat Müdürü Muhsin Ertuğrul'du. İkinci sayıdan, 13 Şubat 1943'e kadar bu görevi Münire (Neyyire) Ertuğrul üstlendi. Derginin yazı kadrosunda Neyyire Ertuğrul, İ. Galip Arcan, Selami İzzet Sedes, Muhsin Ertuğrul, Burhan Felek, Mebrure Koray, Vasfi Rıza Zobu, Mefharet Ersin, Hikmet Feridun Es gibi dönemin önemli isimleri vardı.

** İlk sayısı *Darülbeyaz* adıyla 15 Şubat 1930'da yayımlandı. Yönetmeni Muhsin Ertuğrul'du. 59 sayı bu isimle çıkan dergi 60. sayıdan itibaren *Türk Tiyatrosu* olarak adlandırıldı. Şehir Tiyatroları'nın bir yayını olan *Türk Tiyatrosu*, tiyatro tarihimizin hafızası da sayılır. Derginin yayımına Ekim 2013'te 501. sayıda son verildi.

*** 1970 yılında yanan Tepebaşı Dram Tiyatrosu, Meşrutiyet Caddesi'ndeydi, iki binadan oluşuyordu. Bugünkü katlı otoparkın, TRT binasının olduğu yerdeydi, cephesi Bristol ve Londra otellerine bakıyordu.

**** Muhsin Ertuğrul 1892-1979 yılları arasında yaşadı. Tiyatro ve sinema sanatçısı. Türk tiyatrosunun Batılı anlamda kurulmasına ve sinemanın ülkemize gelmesine öncülük yaptı.

***** Neyyire Neyir gerçek adıyla Münire Eyüp Ertuğrul 1902-1943 yılları arasında yaşadı. Tiyatro ve sinema oyuncusu, yayıncı.

Madem aynı insanlar, neden iki dergi diye soranlar için söyleyeyim. *Türk Tiyatrosu* daha çok Şehir Tiyatrosu haberleri veriyor. *Perde ve Sahne* ise halkın tiyatro bilgisini ve kültürünü yukarıya çekmenin, sahne sanatlarını toplum sathında anlaşılır kılmanın ve yaygınlaştırmanın peşinde.

Cahide'nin kapak olmasına karar verilir verilmez, önceki dört sayının kapaklarını yan yana koyup baktım. Behzad Butak, Bedia Muvahhit, Semiha Berksoy ve Ferdi Tayfur'dan sonra, şimdi de Cahide dedim kendi kendime.

Bence de şahane bir karar. Sevgili Cahide'nin güzel yüzü halktan gördüğü ilgiyle birleşecek, *Perde ve Sahne*'nin en iyi kapağı olacak. Eminim.

En çok da bu nedenle, yani yaklaşık bir aydır, *Perde ve Sahne*'ye daha fazla asılıyor, yaptığım işten her zamankinden daha zevk alıyor, heyecan duyuyorum.

Derginin yazıları toparlanmış, son okumalar yapılmış, sayfa düzenine varıncaya kadar tüm süreç tamamlanmış durumda. Cahide'nin portresinin çekilmesi ve kapağa yerleştirilmesi dışında geriye neredeyse hiçbir bir iş kalmamış gibi. Sonrası malum, baskı faslı.

Bu demektir ki bir hafta sonra bütün gazete bayileri tezgâhlarına Cahide'li *Perde ve Sahne*'yi koyacaklar. Türkiye yine onu konuşacak.

Yaklaşık bir saattir Elhamra Apartmanı'nın penceresinden eğilmiş İstiklal Caddesi'ne bakıyor, gelmek üzere olduğunu düşündüğüm Cahide'nin yolunu gözlüyorum.

Muhsin Bey çalışma odasından başını uzatıyor ve makyözünü işaret ederek ama Neyyire Hanım'a dönük "Nerede kaldı bu çocuk?" diye soruyor.

Neyyire Hanım eşini, her zamanki yatıştırıcı tonlamasıyla, "Gelmek üzeredir" diye cevaplıyor.

Sanat dünyasının ünlü çifti arasında bu konuşma geçerken, son model beyaz bir otomobil İstiklal Caddesi'nde duruyor. Dikkat kesiliyorum.

Şoför arabadan atlıyor, arka kapıyı açmak, içeridekinin inmesine yardımcı olmak için hamle ediyor ama işte, güzeller güzeli Cahide en enerjik haliyle kendi kapısını açıp caddeye atladı bile.

İstiklal'dekiler işi, yürümeyi bırakıp otomobili ve Cahide'yi izlemeye koyuluyorlar. İstisnasız herkes onun karşıdan karşıya geçmesini seyrediyor. Gözden kaybolunca, tüm cadde tıpkı benim pencereden bakarken yaptığım gibi derin bir nefes alıyor.

Arkamı dönüp Neyyire Hanım'a "Geldi" diye sesleniyorum.

"İyi, git kapıyı aç!"

Neyyire Hanım kısa cümlesini, abartmayalım, tonlamalı kurdu. Farkındayım.

Cahide ofisimizin yüksek ahşap kapısından içeriye "Merhaba, geciktim mi?" diyerek süzülüyor, yanağına bir öpücük konduruyor, çevik hareketlerle salona yöneliyor.

Yüzünde hiç makyaj yok, bu haliyle bile çok ama çok güzel.

İtiraf edeyim, yürürken arkasında bıraktığı kokuyu derince içime çektim.

Sadece Cahide gibi kadınlar parfümlerin altında ezilmez, tersine onlara kendi karakterlerini, renklerini verirler.

Cahide Neyyire Hanım'la kucaklaşırken Muhsin Bey odasından çıktı ve “Geç kaldın çocuğum!” diye homurdandı.

“Özür dilerim hocam. Sadece on dakika kadar. O da trafik yüzünden.”

Muhsin Bey'in Cahide'yi görür görmez yelkenleri suya indireceğini, ona karşı her zaman takındığı en munis tavrını takınacağını tahmin etmişim.

Cahide'nin hoca üzerindeki etkisi, sihirli, mesela.

Söz konusu o olunca, koskoca Muhsin Bey'de ne sinir kalır ne kızgınlık. Yüzünü gösterdiği andan itibaren, Cahide ne kusurludur ne de kabahatli.

Neyyire Hanım hocanın Cahide'ye gösterdiği hoşgörünün farkında.

En çok da bu nedenle olsa gerek “Tamam, tamam” diyerek araya girer gibi yapıyor, kontrolün kendisinde olduğunu gösterircesine, Cahide'ye oturması gereken yeri gösteriyor.

Muhsin Bey makyöze “Çok hafif bir makyaj istiyorum. Kaşları zaten düzgün. Kazağının tonunda, bütün yüzünü ortaya çıkartacak şekilde çok kırmızı bir ruj kullanın lütfen. Saçları da böyle, olduğu gibi kalsın. Kazağın içinden çıkan beyaz yaka, fotoğraf çekilmeden önce biraz düzeltilir” dedi.

Hoca odasına doğru yürürken bana dönüyor.

“Cevdet, sen benimle gel, nasıl bir fotoğraf istediğimi anlatacağım.”

Muhsin Hoca bir dosya kâğıdının tepesine Perde ve Sahne yazdı, sol tarafa sayı, tarih ve fiyat ibarelerini karaladı. Ardından

Cahide'nin fotoğrafının kapağa nasıl yerleşeceğini gösteren resmi çizdi.

“Anlaşıldı mı?”

“Evet hocam.”

“Mutlaka gülsün! Dişleri mutlaka görünsün! Beyaz yakayı unutma!”

“Anladım hocam.”

Cahide'yle merdivenleri birlikte indik ve Elhamra Apartmanı'nın cümle kapısından çıktık.

Yürürken “Ne var ne yok Cevdet?” diye sordu arkadaşım.

“İyiyim Cahide. Sen de iyi görünüyorsun. Seninle ilgili yazı hakikaten güzel oldu.* Sayfaya konuldu bile. Muhsin Hoca çok beğendi. Okumak istersin diye bir kopyasını getirdim.”

“Çok isterim. Fotoğraf çekiminden sonra Markizè** gidelim mi? Hem bir şeyler içeriz hem de yazıyı okuruz.”

Fotoğraf stüdyosunu önceden tembihlemiş olduğum için, girer girmez işe koyulduk.

Elimdeki kâğıdı fotoğrafçının önüne koyup “Muhsin Bey baş ve bakış boşluklarına dikkat etmenizi istedi. Sadece portre çalışacaksınız. Bir de mutlaka gülecek Cahide Hanım. Hoca dişlerinin görünmesini istiyor” dedim.

* *Perde ve Sahne*'nin 5. sayısında yayımlanan yazıyı Vasfi Rıza Zobu kaleme aldı.

** Eski adı Lebon olan pastane 1940'ta Markizè dönüştü. Dönemin edebiyatçı ve sanatçılarınun uğrak yeri idi. Ünlü panoları ve vitraylarıyla Beyoğlu'nda Batılı rüzgârlar estirdi. 1980'de kapandı.

Laf larımı tamamlayınca döndüm, Cahide'ye baktım, gülmeye başlamıştı bile.

“İşte...” dedim. “Tam böyle!”

Fotoğrafçı, biraz da uzatma der gibi “Tamam” dedi. Bir anlamda, lafımı ağızıma tıkmış oldu.

Duymamış gibi yaptım, Cahide'nin kırmızı kazağının içinden çıkan beyaz yakasını düzelttim.

Fotoğrafçı kıskandıysa da belli etmedi. Yine de orada olduğunu göstermesi gerektiğini düşünmüş olsa gerek ki söylemese de olabilecek bir cümle kurdu.

“Beş altı farklı poz çekerim, hepsini basar rötuşlarım. İki saat sonra gönderirim. Hoca içlerinden beğendiğini seçer.”

Biraz da dersini vermek için fotoğrafçıyı duymazdan geldim. Gülmekte olan Cahide'ye döndüm. Gülümsüyordu. Tam da böyleydi işte güzeller güzeli! Leb demeden leblebiyi anlardı.

Fotoğraflar çekilirken, sıkça yaptığım gibi, Cahide'nin serüvenini bir kez daha düşünmüştüm.

1941 Ağustos'unu sürüyorduk. On altı yaşından itibaren,* yani 1932'den bu yana, yaklaşık dokuz yıldır sahnede idi arkadaşım. Meteor hızıyla yükselmişti ve bana sorulacak olursa, Muhsin Er tuğrul'un açık ara bir numaralı keşfiydi. Böyle giderse Türkiye'nin ilk primadonnası olacaktı.

Yol boyu da hep, yanımda yürümekte olan Cahide'nin inanılması zor yükselişi üzerine kafa yordum.

* Cahide'nin yaşı tartışmalı. Nüfus kâğıdında 1916 görünüyor. Cahide, yaşını yasal gereklilik nedeniyle büyüttüğünü, aslında 1919 yılında doğduğunu söylüyor. Bu hesaba göre, Cahide aslında tiyatroya on üç yaşında başladı.